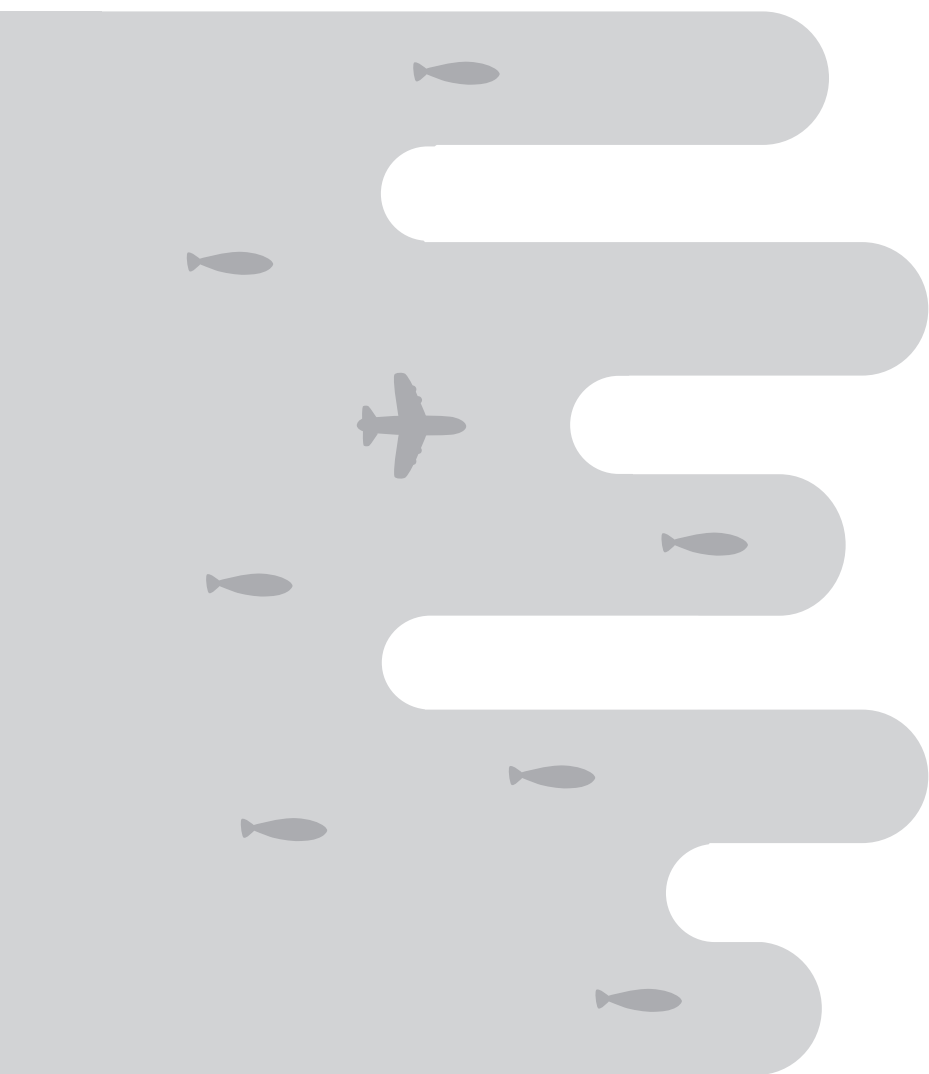

Miljenko Jergović

Leviјеva tkaonica svile

BOOKA.

Knjiga **066**

Edicija **Zapadno od sunca**

MILJENKO JERGOVIĆ
LEVIJEVA TKAONICA SVILE

Copyright © Miljenko Jergović, 2014.

ZA IZDAVAČA

Ivan Bevc

Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Kapetan Mišina 8

office@booka.in

www.booka.in

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Jelena Šušnjar

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2017.

Tiraž 2000

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

Leviјеva tkaonica svile

MILJENKO JERGOVIĆ

BOOKn.

I.

Spavaš budiš se spavaš

Noć bez mira
Pred jutro godina 1992.
Kraj veljače ožujak
Kroza san
Slušaš
Kuckanje štapa niz Sepetarevac
Laki strmi korak slijepca
Ne otvaraš oči
Spavaš budiš se spavaš budiš se

Prepisano iz zelenog notesa

Odrastao sam ispod Picassove slike "Žena koja pije apsint", čiji je original u lenjingradskom Ermitažu.

Teroristi: pjesničke duše bez talenta.

Gumena dječja lutka pretvori se u živo dijete. Šta s njim?

Djetešce u bešiki pretvara se u lutku. Otmičari.

Šiba od ružinog trnja.

Bila je tako stara i slaba, i kad bi dlanom htjela pomesti mrvice sa stola, one bi ostale tu.

Jascha Heifetz od nekog je čovjeka na putovanju čuo Estrellitu, meksičku pjesmu o prostitutki koja mu povjerava sve gadosti što ih je doživjela u životu.

Tamo dolje ispred mravinjaka mravi razapinju Krista mrava.

Tu raspeše Krista mrava! Raspeli smo Krista mrava!

Bogomrav.

“Kad udovica Ledvinova zaleprša papučama.” Josef Škvorecký.

Bog, sitna tačka u visinama.

“Sjećanje nam je kao biračka kutija.” Sergej Dovlatov.

Plašili su nas Baba Rogom. Nema ih više.

Raj je svaki trenutak u kojem ne postoji svijest o mogućem stradanju.

“Dijete je završitalo poput bolesne kokoši”, kaže SS čuvar iz Auschwitza u BBC-jevom dokumentarnom filmu o djetetu koje su njegovi drugovi kao cjepanicu ubacili u kamion. Poput bolesne kokoši, kao cjepanicu.

Oči ostaju mlade.

“Hristos je bio neprestano tužan, i bez te tuge hrišćanstvo je nezamislivo.” Gajto Gazdanov.

“Dom za sa uma sišavše.” Neuropsihijatrijska klinika u Beogradu 1861, osnovana dekretom kneza Mihajla Obrenovića.

Prizori košave u *Kristalnim rešetkama*. Pokušaj da se u hladnom krevetu ugriju noge. Galebovi koji su Dunavom stigli od Crnog mora. Zima.

Sedamdesetogodišnji Knut Hamsun u Dubrovniku 1938.

Čehov: jednostavnost i suosjećanje.

Vani je puhala bura. Nestalo je struje. Sjedili smo oko svijeće i slušali radio na baterije. Nono je mijenjao stanice i izgovarao imena gradova. Prva liturgija.

Četvrtak, 10. listopada 2013. Večer pred putovanje u Sarajevo. Prvo nakon njene smrti.

Nono je govorio: šupkarta.

Priča i ako nije istinita treba o istini govoriti ono što ne može istina sama.

Lijeva je noga bila otekla. Kad su je mrtvu oblačili, nisu joj mogli obuti cipelu, nego su lijevu cipelu ostavili u lijesu, pokraj stopala. On je ujutro, pred sahranu, još jednom išao u mrtvačnicu da joj nazuva cipelu. Bio je sretan što je uspio. Nije pokopana polubosa, kao beskućnica. Pepeljuga.

Majka S. B. nakon ručka s balkona otresa stolnjak. Mrvice sipe po neosušenom platnu Ismeta Mujezinovića sa štafelaja na donjem balkonu. U zemlju bi propala koliko joj je neugodno. Priča kao devedesetogodišnjakinja, u staračkom domu.

Živio sam u vrijeme kada su ispovjednici vršili službu po vagonima i kupeima Jugoslavenskih državnih željeznica.

Rodilište. Karlične kosti razmiču se poput tektonskih ploča.

Seoski pamtiša. Govore Crnogorci.

“Kako je strašno mrtvacu pretvarati se među ljudima da je živ.”
Aleksandar Blok.

M-ina sedamdesetpetogodišnja majka u Conchiti je prepoznala Isusa Krista.

“Papa može da dâ šešir, ali glavu ne može!” odgovorio je sekretar Klimenta XIII mletačkom poslaniku koji se žalio na glupost mletačkoga biskupa.

Da mu nije izgorjela pozornica, Rade bi stario kao Laurence Olivier.

Golo kao lice čovjeka koji je skinuo naočale.

Zuj televizora. Limb muha.

Kosta je sakupljao stare narodne pjesme. Jednom prilikom, vraćajući se noću s Romanije, pao je s konja i slomio vrat. Ostao je nepokretan u postelji, a sestrin sin da mu ugodu počne donositi pjesme govoreći da ih je sakupio tamo i onamo. Iako, ne bi ni iz kuće izašao. Tako su u *Korpus bosanskih, srpskih i krajiških epskih i ljubavnih narodnih pjesama*, koji je izdala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti kao Kostino životno djelo, ušle i pjesme jednoga dobrodušnog a polijenog sarajevskog gimnazista. Danas baš te se pjesme smatraju najuspjelijim i najkarakterističnijim primjerima narodnoga duha.

Praktične mudrosti iz *Politikinog zabavnika*. Jednu nisi zaboravio: sat koji stoji češće pokazuje tačno vrijeme od sata koji zaostaje jednu sekundu.

Stolac. Tri jutra prolazim i zavirujem kroz izlog. Nikoga nema. Nije to više dućan, nego sjedište Stranke demokratske akcije. Mogao bi biti prizor iz sna. Ali nije, nego na uglu Ulice don Lazara Lazarevića. I ime ulice kao iz sna.

1940. u Sarajevu živi Lav Stokan, trgovac. Na čudnoj adresi: "skija-lište Betanija, Koševsko brdo". Njegov telefonski broj je 21-45.

Kada bi negdje pukla mina, jal bomba, granata, uključili bi se, u hipter melodija, zvukova, intonacija, alarmi u svim autima, na parkiralištu, pod prozorima. Tako je bilo na početku. Dok rat nije postao rat, a mi nismo postali olupine.

Svijet svojim su koracima mjerili poštari.

Dječak se upiškio. Pa sad gleda negdje nigdje. Septembar je. U oktobru ga neće biti.

Jesmo li mi u Europi! Na benzinskoj pumpi bjesni muškarac u zidarskom kombinezonu. Kolona Japanki čeka ispred vecea.

Sam je zidao kuću. Četrdeset godina kasnije na podrumskom zidu prepoznaje trag mistrije. Sjeća se tog trenutka kao da je vodio dnevnik.

Pitanje iz publike. Stari pisac, senilan.

Za pokojnicima koji su dugo болоvali ostaju, iz usta ispljunute, zubne proteze. Gdje završe proteze?

Znao je da je za majkom ostala zubna proteza, ali nije se odvažio pitati što su učinili s njom. Vjerojatno je bacili u crnu vreću za smeće, među ljuske od jaja, izdušene tetrapake iz kojih kapa mlijeko, opuške i svakodnevni smrad. Upitanom bi bilo neugodno. Pomislio bi da mu, nakon mjeseci brige za pokojnicu, sin prigovara što zajedno s tijelom po propisu nisu sahranjeni i zubi.

Na ulazu u groblje: stroj za reciklažu istrošenih zubnih proteza.

Novak je Vitu učio što je to revolucija. Sljedećeg jutra, za doručkom, Vito je lupao po stolu i vikao: dolje vrtić, dolje vrtić. Drugima se svidjelo, pa su vikali i oni. Teta je pozvala Vitinu mamu na razgovor. Tako se slučaj raspleo.

Tri ljetna mjeseca padala je kiša. Sredinom rujna granu preostalo lipanjsko sunce.

– Moj dječak – spominje se udovica svoga upravo sahranjenog muža.

Gledamo u vrhove cipela da se ne nasmijemo.

Jutra u magli. Kašalj.

Na aerodromu sagrađenom za potrebe svjetskoga nogometnog prvenstva. Sve od stakla, čelika i svjetla, nema ljudi. Bar sa šankom, usred pustoši. Nema drugih gostiju, nitko ovog popodneva ne leti. Sok od grožđa i ribizla, u staklenoj boci na kojoj piše Galicija.

U Galiciji, krajem ljeta 1914, mrtva Bosna popadala.

Bogumili su vjerovali da na križu nema nikoga.

Potopljeno mezarje. Za bistrih noći, kad pun je mjesec, vidi se ponekad kako pod vodom leluju nišani.

Kićenje tuđim krvavim perjem.

Umire gospođa Elfriede Wolfram i umirući sklada pjesme. Dani-ma nakon njezine smrti iz sobe se šire melodije. Da ne čuju, rođaci

dlanovima pokrivaju uši. Tako da ne mogu grabiti zlatne svijećnjake. Samo djeca ne pokrivaju uši.

Zagreb. Klupa u kolodvorskoj čekaonici ispresijecana nizovima šiljaka, tako da se beskućnik ne može ispružiti i zaspati.

Starica, prelomljena u struku, poštapala se niz trg, i kune sebi u bradu.

U Sarajevu, umro je čovjek prezimena Toukalek, i pokopan na groblju Svetog Josipa, na kojem se dvadeset godina prije zadnjega rata nije sahranjivalo. Dvadeset godina nakon rata, on je, s takvim imenom, posljednji čovjek na Zemlji.

S Biokova je krajem šezdesetih znala zapuhati takva bura da bi se na groblju iznad Drvenika iz zemlje čulo kako škripe kosti.

Na dan kada žalimo M. K., saznajemo za još jednu smrt. Produ, dvanaestogodišnjeg retrivera, psa kazališnog dekoratera, našeg znanca s jutarnjih kava na tržnici, jučer su odveli na uspavljivanje. Bolovao je od raka gušterače, slične bolesti kao K., i otišao u isto vrijeme. Frodin gazda, sav u suzama, opisuje njegove posljednje dane. Ne možemo mu reći za K. Nije ga znao.

U čamac je za ribarem uskočio nepoznat bijeli pas. Čovjek se, iznenađen, osmjehnuo, i pogladio ga po glavi.

Kada je prva mina pala u naš vrt i eksplodirala u krošnji višnje, jedan geler pogodio je u kut zrcala na psihi. Ciknulo je kao da je pauk ispleo mrežu. Sedam godina nesreće isteklo je 1999.

Mirko, katolik, porijeklom iz Ljubije, 50 godina, živi s majkom u Novom Zagrebu. Ona umre, ali ga posjećuje noću, da mu sređuje stan, briše prašinu.

Med od crnog cvijeća.

Slijepi boksač, meč protiv čovjeka koji vidi. U Zagrebu, s jeseni 1991. Kratka priča.

Turopolje, kasna jesen. Stabla s kojih je opalo lišće, puna crvenih jabuka. Prvi snijeg.

Ćopavi, matori mačak, koji je iz Odese došao u Beograd. Sjećanje Bogdana Bogdanovića.

Sumrak u gradu na otoku. Kraj je ljeta, nikoga vani. Samo se niz padinu uske kalete ponesena vjetrom prema rivi pokrenula gumena dječja lopta. Otkotrljat će se u more, ali to nitko neće vidjeti.

Tripud im se rađao

i umirao sin.

Tri su mu puta

nadijevali ime Ante.

Četvrta bila je kći.

Mater ju zadavila

u načvama punim tijesta.

Na dječjem grobu nekrštenoj piše

Vjera Marija Helena.

Kobila koja je oždrijebila dijete. Sveta priča, bajka.

Saracen s turbanom, Perzijanac ili ipak Turčin, među nogama drži ploču na kojoj kredom piše marmelada. U socijalističkom hotelu, s pogledom na marinu i gradić nad kojim, golema, stoji crkva. On, načinijen od keramike, u Kitaju, Burmi, na Tajvanu.

U mladosti
čovjek odlučuje:
Ili će svirati gitaru
ili čitati knjige.
Od čitanja ogrube prsti
ne osjete žice na gitari.

Kako ti je danas tamo, gdje nema ničeg, i nema tebe?

Bezgrozna godina.

Pred polazak, s nogu sam ispio dugi gutljaj kave. Trebat će mi, dug je dan na aerodromima. Dok sam vraćao šalicu, po stolnjaku su kapnule dvije-tri sitne kapi. Otišao sam po torbu, i zatekao je kako zuri u to mjesto na stolu. Ovo će me na tebe podsjećati, zaplakala je. Bio je august 1991. Putovao sam u Ameriku.

(Nekoliko rečenica za roman o posljednjem ljetu Sarajeva.)

Promijenio sam se u ovih deset godina – govori joj – odvikao sam se uključivati televizor u hotelskoj sobi. Uvlači trbuh, neprimjetno poteže rub košulje. Sreli su se slučajno.

Rođen kao nedonošče. Da ga održe živim, žene svu noć pušu u njega. Drže ga na svom dahu. Ujutro kreće zbjege za El Šat. Na terasi s pogledom na Rovinj, režiser u predvečerje pripovijeda okolnosti svojega rođenja. Mora ponešto i da izmisli. Bez toga nema žive priče. Scena šest žena koje dahću u golo, smežurano tjelešće – čim se umore,

disanje prestaje, pa iznova počinju dahtati, sve dok same ne ispuste dušu – nije viđena ni u jednome njegovom filmu.

Sjedimo u caffeu, na benzinskoj pumpi. Svježe iscijeđen sok od naranče i kivija. Ona mi naglas čita pripovijest Patricka Modianoa. Jesen je, putujemo na more.

U kasno popodne, u Zeleniki, tri mačke prose meso s tanjura restorana u susjedstvu. Ima Boga, nema Boga, kako kojoj, kako kad. Ima Boga, nema Boga, kako kojoj, kako kad. Ima Boga, nema Boga, kako kojoj, kako kad.

9. prosinca 2012, u prohladnoj dvorani austro-ugarskoga oficirskog doma u Puli, Kovač govori: Beograd sam zaboravio, Rovinj nisam upamtio.

Zbog Nonetove smrti Dragan je propustio let Lenjingrad – Moskva, za koji je imao kartu. Taj je avion pao.

Da je smeće dobro, nitko ga ne bi iz kuće izbacivao.

(Žena na prosvjedu protiv odlagališta otpada u Rijeci.)

San. Ante Tomić poslao je Anu i mene da mu kupimo cigarete. Nigdje ih nema, ali Ana insistira na potrazi. Cigarete se zovu Filter Iko. Jednostavna plava kutija, crna slova, kao da su preko šablona otisnuta. Govorim joj da takve cigarete ne postoje.

Dok govori o vremenu prije ovog vremena – laže u velikom i uglednom društvu i htio bi da sve što prije završi – osjeti nešto pri vrh jezika. Zakašlja se, dlanom zaklanja usta, vrhom srednjaka prelazi preko usana. Dlačica, trepavica, otkud mu se našla na jeziku? Njegova je ili nečija? Tko li je u Kijevu 1937. izgubio trepavicu?

Savska ulica, kod Ciboninog tornja, nadvožnjak pod kojim miriše karbolineum, mirišu drveni pragovi željezničke pruge: Auschwitz, djetinjstvo, djed. Tu prolazim.

II.

Levijska tkaonica svile

Ovo mi je u Trstu pričala gospođa Laura.

Njezini su došli u Bosnu i u Sarajevo čim su protjerani iz Španjolske. Bilo je to u šesnaestom stoljeću. I dugo, cijelih tristo godina, nigdje nisu odlazili.

A onda se u devetnaestom vijeku, u vrijeme tanzimata, jedan sarajevski Levi osmjelio i ozbiljno shvatio slobodu za sve, oglašenu sa Bospora, pa je otvorio tkaonicu svile. Orijent voli meku čvrstinu svile. Svilenim su ešarpama davljeni zaslužni krivci. U svilu je oblačena i sakrivena svaka ljepota.

Leviu je posao dobro krenuo. Tkaonica je rasla, a s njome i ugled u čaršiji. Pomislio je, možda povjerovao, da je voljen i poštovan.

Onda je jedne noći zavidan netko zapalio tkaonicu, i ona je izgorjela do temelja.

Jutro je dočekao sijed i slijep. I više nije imao ništa.

Taj Levi bio je pradjed gospođe Laure.

Tako slijep krenuo je u novi muhadžirluk, u novo progonstvo. Zastavio se u Trstu.

Tu je njegov sin sagradio tvornicu margarina. I više nije bio siromašan.

On je rodio dvojicu sinova, oca i strica gospođe Laure.

Obojica su postali umjetnici, muzičari. Otac je svirao violinu s Italom Svevom, družio se sa Sabom...

Ali ništa je to, u usporedbi s Levijem, koji je u Sarajevu imao tkao-nicu svile, zavidljivci je spalili, i on osvanuo sijed i slijep. Sarajeva da ne gleda.

Gospođa Laura rodila se u Trstu. Da nije bilo zavidljivaca, ne bi se ni rodila. Pradjedova priča upisana je u njezinu sudbinu. Ona to zna. Ali o Sarajevu priča kao o tri sarajevska stoljeća Levija, a ne kao o jednoj Levijevoj noći.

“Kada smo se tek upoznali, Fulvio mi se čudio kako prema svima mogu biti tako otvorena, pa sam mu ispričala kako je moj pradjed došao u Trst.”

Partaje

U veliki stan na vrhu lijepo austro-ugarske trokatnice, sagrađene krajem devetnaestog stoljeća, na brežuljku preko kojeg je vodio put prema jevrejskom naselju na Bjelavama, narodne su vlasti, malo nakon rata, naselile dvije obitelji: Julija Prpića, obučara, i ženu mu Mariju, rodom iz Vrgorca, te Miloša Bilbiju, gluhoga slovoslagara, rodom iz Bosanskog Grahova, i ženu mu Maricu.

Stan je podijeljen nadvoje, ali su zahod i kupaonica ostali zajednički.

Sljedećih trideset godina dvije su porodice živjele u mržnji i netrpeljivosti. Jedni su se drugima upisali u sudbine.

Prpići su bili katolici, Bilbije pravoslavni.

Prvi su dobili dvoje djece, sina Božu i kćer kojoj se ne pamti ime. Drugi su ostali bez djece.

Miloš Bilbija nije umio biti tih, jer je bio gluh. Glasno bi mumlao, bučno huktao i uzdisao, treskao vratima i hodao da mu se noću i danju svaki korak čuo i pamtio.

Marija Prpić bila je bijesna žena. Djecu bi s prozora polijevala vodom, kada bi se u vrijeme popodnevnog odmora igrala u dvorištu. Svađala se sa cijelim komšilukom, obično ne tražeći razloga.

Postala je još gora nakon što joj se ubila kći. (Skočila je pod tramvaj nakon što je u školi prvi put dobila jedinicu.)

Marica Bilbija bila je trpeljiva i staložena žena. Sve je vidjela i sve čula. Čekala je dan kada će Miloš dobiti stan od štamparije, pa da se konačno odsele, da imaju svoj zahod i svoju kadu.

Julije Prpić bio je šutljivi čudak. Nikoga nije pozdravljao, ni sa kim nije razgovarao.

Bilbije su se odselili 1981.

Prpići su ostali sami, u velikome austro-ugarskom stanu, na jednome sarajevskom brijegu.

Julije je umro prije rata, Marija je preživjela opsadu, i umrla u dubokoj starosti, jednako bijesna na cijeli svijet.

Njihov sin, električar Božo Prpić, teško se razbolio i dugo umirao. Dočekao je novo stoljeće.

Danas nitko ne živi u velikome stanu na vrhu lijepe i stare austro-ugarske trokatnice. Blijede zelene platnene rolete, spuštene na svim prozorima, i ne čuje se ništa.

Kada bi se moglo ući unutra, sjesti na pod i slušati zidove:

Roman o tridesetogodišnjoj svađi.

O zahodskoj školjci, o kadi.

Gorkić

Václav Čížinsky, Sarajlija, tapetar vagonskih sjedišta na Željeznici.
Žena domaćica. Ime se ne navodi.

Sin Vladislav radi kao pomoćnik mašinovođe.

Godine 1919. sin Josip uhapšen je radi rasturanja antivladinih letaka. Petnaest mu je godina. Član je SKOJ-a i Partije. Izbačen iz gimnazije pa s trgovačke akademije.

Sin Bohumil rađa se 1920, šesnaest godina nakon Josipa, dvadeset nakon Vladislava. Sarajeva se ne sjeća. Sa roditeljima seli se u Čehoslovačku. Projektant, gradi radničke novogradnje, umire 1986.

Josip se posvećuje djelovanju za dobro svjetskog proletarijata. Njegov život noćna je varka na površini mirne vode: konspiracija, desetak pasoša s lažnim identitetima, s imenima koja ne zna nitko osim njega, i onim jednim imenom po kojem ga pamti povijest – Gorkić.

Nije Josip, tesar, otac Jošuin, nego Milan, ime bez lica i priče.

Biografija mu se osipa u pijesak i u prašinu, koju će 1937. raznijeti vjetar.

Prije toga proći će:

Godine u Čehoslovačkoj, Njemačkoj, Austriji.

Članstvo u Međunarodnoj kontrolnoj komisiji Komunističke internacionale.

Predstavništvo Kominterne pri Komunističkoj partiji Velike Britanije.

I 1932: Generalni sekretar Komunističke partije Jugoslavije.

Drugovi ga ne vole, jer je sve njegovo tajna. Šutljiv, tmuran, mučaljiv, ne nosi lijepa odijela, ne odaje se nikome i ničemu.

Voli sevdalinke.

Nemuzikalan. Kada netko pjeva, šuti da ne kvari pjesmu.

U novembru 1925. ženi Beti Nikolajevnu Glan.

Malo vremena provode skupa. Dvaput odlaze zajedno na odmor, u partijska odmarališta: augusta 1927. i oktobra 1930.

Kći Jelena rađa se 1928.

Slučajno je u Moskvi. Vozi Beti u rodilište na Molčanovki, i svakoga dana dolazi pod prozore, maše joj, šalje ljubavna pisma. Kratak insert običnoga života. Jedini.

Zovu je Lenočka.

Četiri su joj godine. Zamolila je kućnu pomoćnicu da joj očisti cipele pred izlazak.

On to čuje:

– Lenočka, budi dobra, uzmi moje cipele iz ormara pa ih očisti.

– Ali ja to ne znam.

– Neka, naučit ćeš. Trebat će ti.

Lenočka ne može podići veliku očevu cipelu. Ljulja joj se u rukama kao indijanski čun. Ali svejedno čisti.

Josip Čižinsky ima duga i široka stopala.

Sportaš je, plivač, skače u bazen s desetmetarskog tornja. U tome je najbolji među konspirativcima Kominterne.

Godina je 1933. Traži dvodnevno privatno odsustvo, da se u Pragu vidi s ocem i mlađim bratom. Bohumil ima trinaest godina. Toliko da dobro upamti brata.

Početkom 1937. Josip je u Parizu, posljednji put javlja se ženi u Moskvu.

Nekoliko dana kasnije iz Kominterne stiže direktiva da se hitno vrati u centralu, radi referisanja.

Sluti zašto ga zovu, ali ide.

Dočekuje ga prijava, sedamdeset gusto kucanih stranica, optužen zbog trockizma. Brani se kako zna. Malo zatim, optužba se mijenja: agent Gestapoa.

U novembru dolaze dvojica, iz ćelije ga vode u podrum Lubjanke. Prije metka u zatiljak vidi: čiste bijele pločice, a između fuge zamrljane krvlju.

Gorkić II

Josip Čižinsky, sin Václavov
Đak Trgovačke akademije
U Sarajevu galicijski Poljak
Komunist izbačen iz škole
Ženi Beti Nikolajevnu Glan
Uzima ilegalno ime po njemu ga
Pamte knjige po najvećem
Pripovjedaču svjetskog proletarijata
Prebacuje dobrovoljce u Španiju
Vodi partiju sumnjičen
Za sektašenje uhićen u Moskvi
Optužba agent Gestapoa ubijen
Metkom u zatiljak
Na Svisvete 1937. imao kćer
Jelenu što li je bilo s njom

Odvođenje

Susjeda sa drugog kata dozivala je upomoć dok su je tog jutra odvodili.

Bila je nedjelja, ljudi su duže spavali, loša je zvučna izolacija, susjeda je zapomagala iz sveg glasa.

Budili su se, jedno za drugim, ali kao da se nitko nije dizao iz postelje, nitko nije virio kroz ključaonicu, sve dok se ispred zgrade nije začuo motor kombija, koji će ju, nekoliko trenutaka zatim, odvesti.

Tada su počeli izlaziti na hodnik, otresati otirače, čistiti cipele, iznositi smeće, silaziti u podrum po krumpir, dozivati kanarince koji su jesenas pobjegli iz kaveza.

Ali nju nisu spominjali kad bi se sretali po stubištu.

Mjesecima je nisu spominjali.

Sputani nekim čudnim strahom da su i sami mogli biti odvedeni da su tog jutra samo provirili van iz svojih stanova, moreni jednako čudnom grižom savjesti jer se nisu odazvali pozivima susjede koja je uvijek – živjela je u toj zgradi četrdeset godina – bila dobra, prijazna i u svakom smislu uviđavna, nastojali su je zaboraviti.

Ali tako se ne može zaboravljati.

Ona se u zadnje vrijeme više ničega nije sjećala, ni ulice u kojoj stanuje, ni grada, ni svojih sinova, ni sve tri unučice, ali je susjede jednako ljubazno pozdravljala.

I dozivala ih tog jutra po imenima, sve njih, kat po kat, da je izbave.

Strah

Kako dječak raste, djedica Rivkin hlapi.

Koliko riječi on nauči, toliko događaja, lica i riječi djedica zaboravi.

– Šta sam ono htio reći? – pita i svi se smiju.

– Pametnog li dječaka! – kažu, pa ga poglade po glavi, a on se sakrije pod stol.

Kao kad se iz jednoga lončića prelijeva u drugi.

Djedicu Rivkina odveli su u ustanovu istoga mjeseca kada je dječak krenuo u vrtić.

– Kako je u vrtiću? – pitaju ga i štipkaju za obraze.

Djedica više nikoga ne prepoznaje, od jutra do večeri sjedi na krevetu i urla od straha čim mu pokušaju prići. Časna sestra, doktor, muha, zrnca prašine u sunčevu zraku, sviju se jednako plaši. Kao dječak kada se ono rađao.